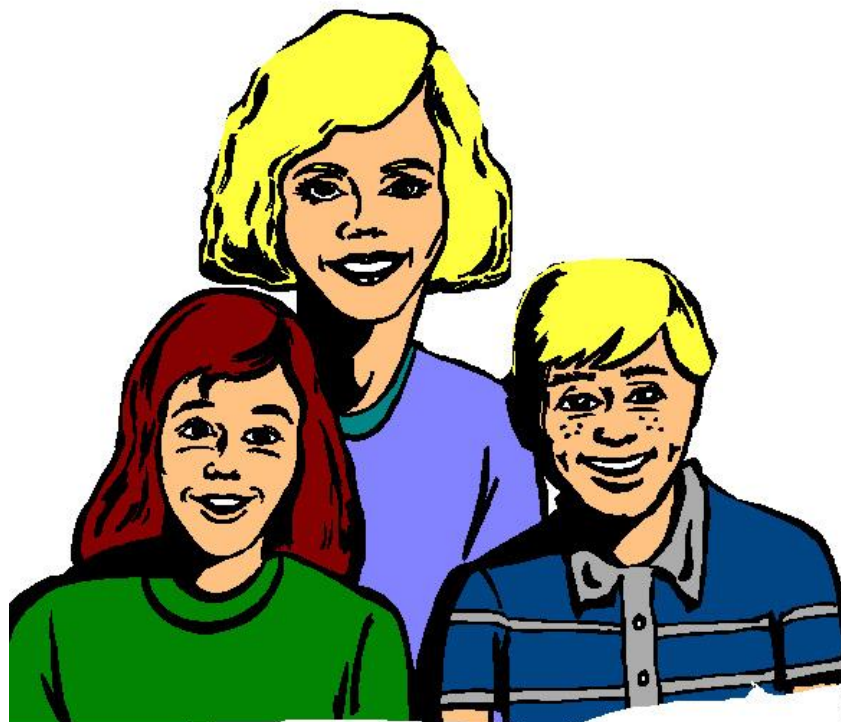

Haminan kaupungin

**ERITYISOPETUKSEN, OPINTO-OHJAUKSEN JA
OPPILASHUOLLON KEHITTÄMISSUUNNITELMA
2006 - 2016**

Erityisopetuksen, opinto-ohjauksen ja oppilashuollon kehittämissuunnitelmaa varten perustettiin ryhmä, johon kuuluivat:

Seija Aho, erityisluokanopettaja
Seppo Ahonen, koulunjohtaja
Meri Alanko, koulupsykologi
Maarit Holm, erityisopettaja
Riitta Hytönen, koulukuraattori
Isa Mårtens, ammattiopiston lehtori
Tuula Soisalo, vs. lehtori
Ritva Railo, päivähoitohjaaja
Jukka Raimas, oppilaanohjauksen lehtori
Miia Vahlsten, luokanopettaja
Anne Rosendal, opetuspäällikkö

Ryhmän tuli laatia 1.11.2004 – 30.4.2005 kehittämissuunnitelma vuosiksi 2006 - 2016. Yhteisiä kokouksia pidettiin 8 ja puheenjohtajana toimi opetuspäällikkö Anne Rosendal sekä sihteerinä luokanopettaja Miia Vahlsten. Kokoukset toimivat työskentelyä kokoavina ja tehtäviä organisoivana toimielimenä.

Valmistunut suunnitelma esittelee erityisopetuksen, oppilaanohjauksen ja oppilashuollon järjestämistä Haminan kaupungissa. Suunnitelma katsoo kauas tulevaisuuteen ja on sen vuoksi laadittu vuosiksi 2006 - 2016.

Työryhmää kiittäen,

Anne Rosendal

SISÄLLYSLUETTELO

LÄHTÖKOHTIA	Sivu
1. LAINSÄÄDÄNNÖLLISTÄ TAUSTAA	4
1.1. Perusopetuksen lähtökohdat	
1.2. Erityisopetuksen perusteet	
1.3. Toisen asteen koulutuksen erityisopetuksen lähtökohdat	
1.4. Oppivelvollisuus	
1.5. Erityisopetukseen siirtyminen perusopetuksessa	
1.6. Erityisopetus lukiossa	
1.7. HOPS ja HOJKS	
1.8. Integraatio	
2. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAT ESIOPETUKSESSA OLEVAT LAPSET	7
3. PERUSOPETUKSEN ERITYISOPETUKSEN JÄRJESTÄMISMUODOT HAMINASSA	7
3.1. Osa-aikainen erityisopetus	
3.2. Integraatio	
3.3. Pienryhmä yleisopetuksen kouluissa	
3.4. Yksityis-/kotiopetus	
4. TOISEN ASTEEN ERITYISOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN	11
4.1. Lukio	
5. OPINTO-OHJAUS	12
6. MAAHANMUUTTAJAOPETUKSEN YHTYMÄKOHDAT ERITYISOPETUKSEEN	13
7. OPPILASHUOLTO	14
7.1. Haminan kaupungin perusopetuksen oppilashuolto	
7.2. Oppilashuoltoryhmä	
7.3. Koulupsykologi ja -kuraattoritoiminta	
8. RESURSSIT JA NIIDEN KOHDENTAMINEN 2006 – 2016	16

LIITTEET

LÄHTÖKOHTIA

1. LAINSÄÄDÄNNÖLLISTÄ TAUSTAA

1.1. Perusopetuksen lähtökohdat

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta (POL 4 §).

Perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. (POL 2 §)

Opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Koko maan alueella on myös tavoitteena turvata yhdenvertaisuus koulutuksessa. (POL 2§)

Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa ja opetus järjestetään oppilaiden ikäkauden sekä edellytysten mukaisesti siten, että se edistää oppilaiden tervettä kasvua ja kehitystä. (POL 3 §)

1.2. Erityisopetuksen perusteet

Oppilaalla, jolla lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia, on oikeus saada erityisopetusta muun opetuksen ohessa. Mikäli oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehitysviivästymän tai tunnehäiriön tai niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen. (POL 17 §)

Erityisopetus järjestetään mahdollisuuksien mukaan muun opetuksen yhteydessä taikka muutoin pienryhmässä tai muussa soveltuvassa paikassa. Oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Lapsella on oikeus aloittaa perusopetus vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsella psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella on edellytykset suoriutua opiskelusta. (POL 27 §)

1.3 Toisen asteen koulutuksen erityisopetuksen lähtökohdat

Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai opiskelijahuollon palveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle laaditaan HOJKS (LAK 20 §). Lukiolaissa ei ole käsitelty erityisopetuksen järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Sen sijaan lukion opetussuunnitelman perusteissa on huomioitu oppilashuollon merkitys.

1.4. Oppivelvollisuus

Suomessa vakinaisesti asuvat lapset ovat oppivelvollisia. Oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. (POL 25 §)

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta. (POL 25 §)

1.5. Erityisopetukseen siirtyminen perusopetuksessa

Mikäli oppilaan opiskelu muun opetuksen yhteydessä ei ole mahdollista tai se ei ole oppilaan kehityksen kannalta tarkoituksenmukaista, opetus järjestetään osittain tai kokonaan erityisopetuksen ryhmässä.

Ennen päätöstä, jolla oppilas otetaan tai siirretään erityisopetukseen, neuvotellaan oppilaan huoltajan kanssa, sekä hankitaan oppilaasta ja hänen oppimisedellytyksistään psykologinen tai lääketieteellinen tutkimus taikka sosiaalinen selvitys.

Erityisopetussiirtopäätöksen tekee sivistystoimenjohtaja ja päätöksen opetuksen järjestämispäätökseen otetaan opetuspäällikkö.

Erityisopetukseen otetun tai siirretyn oppilaan opetus järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, siten kuin erityisopetukseen ottamista ja siirtämistä koskevassa päätöksessä on määrätty.

Erityisopetuspäätös puretaan, jos oppilaalla ei ole enää tarvetta erityisopetukseen.

1.6. Erityisopetus lukiossa

Haminan lukiossa opiskelee noin 350 opiskelijaa. Kaikilla opiskelijoilla on sama tutkintotavoite (kurssit, oppimäärät). Yhdellekään opiskelijalle ei ole tehty HOJKSia, vaan erityisen tuen tarve on huomioitu HOPSissa (opiskelijoiden tekemät valinnaiset opinnot ja niiden käytännön toteutus).

Lukioissa ei ole erityisopettajia, eikä siellä anneta varsinaista erityisopetusta. Kahdella opiskelijalla on henkilökohtainen avustaja.

Erityisen tuen tarve hoidetaan antamalla jonkin verran tukiovetusta lähinnä matematiikassa, kielissä (englanti, ruotsi) sekä äidinkielessä. Kasvatus- ja perheneuvolan tekemät testit mm. luki-testit lähetetään ylioppilaslautakuntaan. Motorisiin taitoihin liittyvät haitat esim. kirjoittamisessa, kuvataiteissa ja liikunnassa on hoidettu erilaisin järjestelyin kuten tietokoneen käytön sallimisena tai avustajapalvelu. Syksyllä 2005 siirtyy kasvatus- ja perheneuvolan lukilauseuntojen antaminen perusopetuksessa toimivien laaja-alaisen erityisopettajien tehtäväksi.

Erityisen tuen tarpeen ilmeneminen ja suurimmat ongelmat ovat itseohjautuvuuden heikkous, mielenterveyden ongelmat, jotka heijastuvat elämänhallintaan ja opiskeluun. Suomi ei-äidinkielenä aiheuttaa ongelmia. Lisäksi oppilaille saattaa olla motivaatio-ongelmia vaikean aiheen ja siinä epäonnistumisenpelon/epäonnistumisen vuoksi. Oppilas on ehkä aiemmin ollut pienryhmässä eikä kykene heti toimimaan uudessa, isossa ryhmässä (huono itseohjautuvuus, sosiaalistaitojen kankeutta). Myös suorittamattomat kurssit hidastavat opintojen etenemistä ja valmistumista.

1.7 HOPS ja HOJKS

Henkilökohtainen oppimissuunnitelma (HOPS) voidaan laatia kaikille oppilaille. Sen laadimisesta päätetään opetussuunnitelmassa. Erityistä tukea tarvitseville ja osa-aikaista erityisopetusta saaville oppilaille sekä maahanmuuttajaoppilaille laaditaan oppimissuunnitelma tarvittaessa.

Oppimissuunnitelma sisältää oppilaan opinto-ohjelman, ja siinä kuvataan, miten opetussuunnitelman tavoitteet on tarkoitus saavuttaa. Siinä määritellään mahdolliset valinnaiset opinnot ja opiskelun erityiset painoalueet. Myös tukitoimet, kuten osa-aikainen erityisopetus ja tukitoimet kirjataan.

Oppimissuunnitelman laadintaan osallistuvat opettaja, oppilas ja huoltajat sekä tarvittaessa muut yhteistyötahot..

Jos oppilaalle ei vammaisuuden, sairauden, kehitysviivästyksen, tunne-elämähäiriön tai muun niihin verrattavan syyn vuoksi voida antaa opetusta muuten, tulee oppilas ottaa tai siirtää erityisopetukseen. Tällöin oppilaalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), jota päivitetään vuosittain.

Opetushallitus on määritellyt perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ne sisällöt, joita HOJKS:aan tulee kirjata. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004/16.1.2004, Opetushallitus)

HOJKS:n laadintaan osallistuvat oppilaiden huoltajien lisäksi oppilaan opettajat ja oppilashuollon asiantuntijat. HOJKS:n toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Nivelkohdissa oppilaan siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, koulusta toiseen ja perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen järjestetään neuvottelut yhteistyössä eri koulujen kanssa.

Erityisopetukseen siirretyille tai otetuille oppilaille laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) korvaa oppimissuunnitelman. Erityisopetukseen siirretyille tai otetuille oppilaille laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) korvaa oppimissuunnitelman.

1.7. Integraatio

Erityisopetus päätöksellä voidaan oppilaan yksi tai useampi oppiaine yksilöllistää. Nämä oppilaat opiskelevat yleisopetuksen ryhmissä integroituna. Myös pieneryhmissä opiskelevat voivat opiskella yleisopetuksen ryhmissä.

Integraatioita suositellaan aina ennen päätöstä siirtää oppilas erityisopetuksen pienryhmästä yleisopetukseen.

Haminan kaupungin perusopetuksessa toteutetaan aktiivista integraatiota. Integraation lisääntyminen tuo uusia haasteita opetustyöhön sekä opetuksen eriyttämiseen. Integraatio mahdollistaa myös erilaisten opetusmenetelmien ja opetusjärjestelyjen monipuolista käyttämistä. Integraation onnistuminen edellyttää panostamista opettajien koulutukseen, erityisopetuksen konsultaatioon ja työn ohjaukseen. Opettajien koulutus ja opetusmenetelmien kehittäminen lisää oppilaiden onnistuneita oppimiskokemuksia ja koulumotivaatiota.

2. ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAT ESIOPETUKSESSA OLEVAT LAPSET

Esiopetuksessa olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten tukitoimia arvioi lasten erityisryhmä, johon kuuluvat lääkäri, puheterapeutti, terveydenhoitaja, kiertävä erityislastentarhanopettaja, psykologi ja lasta ohjaava päivähoiton ohjaaja tai lastentarhanopettaja.

Ryhmä ohjaa lasta mahdollisiin jatkotutkimuksiin ja määrittelee tukitoimien tarpeen sekä laadun. Varsinaisia päätöksiä ei ryhmä tee, vaan ainoastaan suosituksia. Kiertävä erityislastentarhanopettaja toimii ryhmän valtuuttamana yhteyshenkilönä kouluihin.

Kiertävä erityislastentarhanopettaja (KELTO) tekee yhteistyötä suoraan koulujen kanssa tapaamalla keväisin erityisopettajat sekä tarvittaessa luokanopettajat. Näin varmistetaan tiedonsiirto esiopetuksesta kouluun. Keväisin kiertävä lastentarhanopettaja ottaa itse yhteyttä erityisopettajiin, mutta syksyisin koulu ottaa tarvittaessa yhteyttä kiertävään lastentarhanopettajaan.

3. PERUSOPETUKSEN ERITYISOPETUKSEN JÄRJESTÄMISMUODOT HAMINASSA

3.1. Osa-aikainen erityisopetus

Oppilaalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumisvaikeuksia ja joka tarvitsee muun opetuksen yhteydessä erityistä tukea oppimisen edellytysten parantamiseksi, annetaan osa-aikaista erityisopetusta. Laaja-alaisia erityisopettajia on Haminassa viisi (5) kpl.

Luokaton eli osa-aikainen erityisopetus on yleisopetuksen oppilaille suunnattu tukitoimi. Opetusta annetaan oppilaille, joilla on yleisiä tai erityisiä oppimisvaikeuksia. Erityisiä oppimisvaikeuksia ovat kielelliset, tarkkaavuuden, motoriikan ja hahmottamisen vaikeudet. Tavoitteena on auttaa oppilasta saavuttamaan yleisopetuksen tavoitteet osa-aikaisen erityisopetuksen avulla. Opetuksen antajana toimii laaja-alainen erityisopettaja.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan yksilö- tai ryhmäopetuksena ja opetus voi tapahtua samanaikais- tai rinnakkaisopetuksena. Pää tavoitteena on oppimaan oppiminen. Opetus

painottuu oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja kouluvalmiuksien vahvistamiseen alkuopetuksen aikana, mutta on laajentunut viime vuosina koskemaan koko perusopetusta.

Laaja-alainen erityisopettaja osallistuu koulun oppilashuoltoryhmän toimintaan. Hän on myös mukana laatimassa HOJKS:aa ja toimii yleisopetuksen ryhmiin integroitujen erityisoppilaiden (oppilaat, joilla on esim. osittain yksilöllistettyjä oppiaineita) tukena.

3.2. Integraatio

Erityisopetuksen tarve on lisääntynyt viime vuosina. Pienryhmäsiirtojen ohella integraatio on tuonut uusia mahdollisuuksia oppilaiden opetuksen järjestämiseen. Integraatiolla tarkoitetaan erityisopetussiirtopäätöksen saaneen oppilaan sijoittamista yleisopetuksen ryhmään. Oppilaalla voi olla yhden tai muutaman oppiaineen kohdalla yksilöllistetty opetussuunnitelma, joka on kirjattu HOJKS:aan. Myös yleisopetuksen oppilas voidaan tilapäisesti sijoittaa pienryhmään, jolloin integraatio toimii kaksisuuntaisesti.

Integroitujen oppilaiden määrä on koko ajan kasvanut ja tuo haasteita opettajien opetustyöhön. Opettajien koulutuksessaan saama erityispedagogiikan koulutuksen niukkuus näkyy suhtautumisessa integraatioon. Integraatio koetaan jossain määrin vaikeana ja opettajat epäilevät omia taitojaan sen toteutuksessa.

Integraatiota suositellaan jos oppilaalle tehdään yksilöllinen opetussuunnitelma yhdessä tai muutamassa aineessa. Kaikkien aineiden yksilöllistämiseksi suositellaan pienryhmää.

3.3. Pienryhmäopetus yleisopetuksen kouluissa

Husulan koulussa toimii kaksi ja syksystä 2006 alkaen Pappilansalmen koulussa yksi pienryhmä, joissa on oppilaita, joilla on suuressa ryhmässä vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, käyttäytymisen hallinnassa ja itsesäätelyssä. Ryhmäjako määräytyy ensisijaisesti ryhmän toimivuuden, oppilaiden henkilösuhteiden yms. mukaan, ei luokkatason. Ryhmien toimivuus vaihtelee kulloisestakin oppilastilanteesta ja –määrästä riippuen paljon. Ryhmissä on ajoittain sellaisiakin oppilaita, joiden opetuksen järjestäminen koulussa on mahdotonta rajujen käytöshäiriöiden, psyykkisen oireilun ym. syiden vuoksi. Tällöin opetus pyritään järjestämään muutoin (esim. reissukoulu, koulukoti, yksityisopetus). Yhteistyö perheiden, kuntouttajien ja eri hoitotahojen kanssa sekä ryhmäkokojen pitäminen riittävän pieninä ovat keskeisiä tavoitteita pienryhmien toimivuuden kehittämisessä.

Aseman koulussa toimii 3 pienryhmää, jotka on tarkoitettu oppimisvaikeuksista kärsiville (1-6) oppilaille ja 3 harjaantumisopetuksen (esi-9) pienryhmää. Opettajat ovat lähes kaikki päteviä erityisluokanopettajia. Jokaiseen luokkaan pyritään järjestämään koulunkäyntiavustaja. Avustajat ovat koulutettuja ja yhteistyö avustajien ja opettajakunnan kanssa toimii hyvin.

Haminassa on yksilöllisen opetussuunitelman mukaan opiskeleville 7-9 luokkalaisille kolme luokkaa, joista lukuvuonna 2006-2007 kaksi on Vehkalahden koulussa ja yksi Pappilansalmen koulussa. Näiden luokkien maksimi koko on 10 oppilasta, mutta niihin joudutaan sijoittamaan oppilaita ylipaikoille. Luokkiin on jonottamassa oppilaita ja osa yksilöllisi-

sen opetussuunnitelman mukaan opiskelevista oppilaista joudutaankin sijoittamaan isoihin yleisopetuksen ryhmiin. Tämä ei ole opetuksellisesti tarkoituksenmukaista eikä oppilaiden subjektiivinen oikeus erityisopetukseen toteudu.

Vehkalahten koulussa toiminut 7-9- luokkalaisten pienryhmä (ESY) siirtyy syksystä 2006 Pappilansalmen kouluun. Periaatteena on että kummassakin yläkoulussa toimisi vähintään kaksi pienryhmää. Tarvetta yläkoulujen pienryhmäopetukseen on enemmän. Yläkouluissa on tarvetta myös klinikkamuotoiselle opetukselle.

Harjaantumisopetus

Niille oppilaille, jotka eivät pysty seuraamaan peruskoulun normaalia tai yksilöllistettyä opetusta järjestetään harjaantumisopetusta. Harjaantumisopetus perustuu opetussuunnitelmaan, jossa on otettu huomioon kehitysvammaisten erityistarpeet ja oppimisen mahdollisuudet.

Harjaantumisopetusta annetaan Aseman koulun harjaantumisluokilla (3 luokkaa). Harjaantumisopetusta annetaan 6-vuotiaasta 16. ikävuoteen asti, tarvittaessa pitempäänkin. Opetuksen pääajatuksena on, että opetusta toteutetaan mahdollisimman yksilöllisesti. Tämä koskee sekä opetuksen keinoja että tavoitteita.

Lievemmin kehitysvammaisille oppilaille sovelletaan EHA1-opetussuunnitelmaa ja vaikeammin vammautuneille EHA2-opetussuunnitelmaa. EHA2-suunnitelmassa lähdetään siitä, että oppiaineet on kytketty melko tiiviisti hoidollisen vuorovaikutuksen yhteyteen. Kehitysvammaisten kouluopetuksen tavoitteena on oppilaiden jokapäiväisessä elämässään tarvitsemien taitojen kartuttaminen.

Autististen lasten opetus on tällä hetkellä järjestetty harjaantumisopetuksessa. Autistiset lapset hyötyvät erityisesti heitä varten kehitetyistä opetusmenetelmistä (esim. TEACH), joten Etelä-Kymenlaakson kuntien tulisi tehdä seutukunnallista yhteistyötä autismiopetuksen kehittämiseksi.

Yksilöllistetty opetus

Oppimäärän yksilöllistäminen tarkoittaa oppimistavoitteiden mukauttamista oppijan suoriutuskyvyn mukaiseksi. Kaikkien oppilaiden opetus tulee järjestää heidän ikäkautensa ja edellytystensä mukaisesti. (POL 3. §) Mikäli oppilas ei tukitoimista huolimatta saavuta tai asiantuntijoiden ja vanhempien arvion mukaan tule saavuttamaan yleisopetuksen keskeisiä tavoitteita, voidaan yhden tai useamman oppiaineen oppimäärää yksilöllistää.

Oppimäärät yksilöllistetään yleisopetuksen oppimääriin verrattuna. Tästä kuten muistakin yksilöllisten oppiaineiden oppimäärien painotuksista sovitaan erikseen henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS). Oppilaalle pyritään järjestämään hänen tarvitsemansa tukitoimet esimerkiksi tarvittaessa koulunkäyntiavustajapalvelut.

Yksilöllistetty opetus tarkoittaa erityisopetusta oppilaille, joiden normaali oppiminen on estynyt hahmottamisvaikeuden, karkea- tai hienomotorisen kömpelyyden ja/tai muistiin liittyvien ongelmien tai kognitiivisten taitojen (havainto, ajattelu ja kieli) puutteiden takia.

Yksilöllistäminen merkitään päättötodistukseen tähdellä (*) ja yleisten tavoitteiden mukaiset aineet jätetään todistuksessa ilman tähteä.

Dysfasiaopetus

Dysfaattinen lapsi kärsii erimuotoisista ja eritasoisista kielenkehityksen häiriöistä, jotka ilmenevät puheen tuottamisen ja ymmärtämisen alueilla. Summan koulussa on kaksi erityisluokkaa, jotka keskittyvät dysfasiaopetukseen (esi 1-2 ja 1.-2.lk). Koulun tavoitteena on innovatiivisesti kehittää erityisluokkien toimintaa ja erityisesti pyrkiä integraation lisäämiseen oppilaiden edellytysten mukaan. Jo ensimmäisellä ja toisella luokalla pyritään mahdollisuuksien mukaan sijoittamaan erityisluokan oppilaita rinnakkaisen yleisopetuksen opitunneille, jotta kolmannella ja neljännellä luokalla heidät voitaisiin kokonaan integroida yleisopetuksen ryhmiin Summan koulussa tai siirtää omiin lähikouluihin. Tavoitteena on, että viimeistään viidennellä luokalla edy-oppilaat siirtyvät omiin lähikouluihinsa ilman avustajaa.

Kaikki dysfaattiset lapset eivät kuitenkaan voi edetä isossa ryhmässä yleisopetuksen oppimäärien mukaisesti, jolloin dysfasiaopetuksen päättyessä arvioidaan muiden erityisopetuksen pienryhmien tarve yksilökohtaisesti (esim. Viialan koulu Anjalankoskella, Aseman koulun pienryhmä tai Husulan koulun pienryhmä).

Integroinnin aloittaminen Summan koulun kolmannella ja neljännellä luokalla säästäisi kaupungin avustajaresursseja, koska omassa lähikoulussa lähes jokainen edy-oppilas tarvitsee avustajan tai pienen ryhmän.

Tämän toiminnan toteuttaminen jatkossa edellyttää, että Summan koulun tuntiresurssit mahdollistaisivat 1.-4. luokkien säilymisen sopivan kokoisina erillisinä perusopetusryhminä, joihin on mielekästä integroida erityisoppilaita.

Muu erityisopetuksen tarve

Kouluissa on oppilaita, joilla voi olla neuropsykiatrisiin oireyhtymiin (esim. Asperger tai Tourette) tai psyykkisiin vaikeuksiin ja mielenterveyteen liittyviä oireita ja oppimisvaikeuksia, joille nykyiset yleisopetuksen tuen muodot tai erityisopetuksen pienryhmät eivät toimi tai ole riittäviä. Näiden oppilaiden tarpeiden ja hyvinvoinnin huomioiminen edellyttää joustavien opetuksellisten vaihtoehtojen kehittämistä.

Pienluokkien jatkuva lisätarve tulisi huomioida tulevaisuudessa. Koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen edellyttää kunkin oppilaan saavan tarvitsemaansa opetusta. Pienluokkaan kuuluvaa oppilasta ei saa pitää jonossa.

Pappilansalmen ja Vehkalahden koulussa toimii molemmissa kaksi erityisopetuksen pienryhmää. Yleisopetuksen luokissa on integroituna erityisoppilaita, joilla on 1 – 3 oppiainetta yksilöllistettynä. Pienryhmää opettaa erityisluokanopettaja ja integroitua oppilasta aineenopettaja yhteistyössä laaja-alaisen erityisopettajan kanssa.

Molemmissa yläkouluissa yksilöllistetyn opetussuunnitelman mukaan opiskelevien ryhmät ovat olleet täynnä ja useita oppilaita on jonossa.

3.4. Yksityis-/kotiopetus

Haminan kaupungissa on annettu yksityisopetusta niille oppilaille, jotka ovat olleet esteellisiä (sairauden tai sosiaalisten syiden vuoksi) saapumaan kouluun. Näitä tapauksia on ollut muutama. Ennen yksityisopetukseen siirtymistä on pohdittu tarkasti kaikki muut opetuksen järjestämismuutokset. Opetuksen antajana on ollut joko oma luokanopettaja tai erityisopettaja.

4. TOISEN ASTEEN ERITYISOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Haminan ammattiopisto on siirtynyt osaksi Etelä-Kymenlaaksoon 1.1.2006 perustettua Kotkan – Haminan seudun koulutuskuntayhtymää. Etelä-Kymenlaakson ammattiopisto järjestää erityisopetusta. Koulutuskuntayhtymä vastaa sen suunnittelusta ja toteuttaa erityisopetuksen itse.

Ammattiopiston opinto-ohjaaja saa tiedon erityisopiskelijoista ja heidän erityisen tuen tarpeestaan joustavan haun hakulomakkeesta, saattaen – vaihtaen – palaverissa erityisopettajalta ja/tai peruskoulun opinto-ohjauksen lehtorilta ja koulukuraattorilta sekä opiskelijan mahdollisesta mukana kulkevasta HOJKSista.

4.1 Lukio

Lukioissa ei ole erityisopettajia, eikä siellä anneta varsinaista erityisopetusta. Erityisopetukseen on kuitenkin tarvetta ja sitä kehitetään koko ajan mm. laaja-alaisen erityisopettajan antamin palveluin. Tällä hetkellä erityisen tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan pääosin tukiovetusjärjestelyin. Laaja-alaisen erityisopettajan tukea saa ainoastaan ylioppilastutkintolautakunnan vaatimiin lukihäiriölausuntoihin.

Lukiolaisten oppilashuollollisiin ja erityisopetuksen tarpeisiin sekä opinto-ohjaukseen tulee panostaa resurssoinnin sekä tukitoimien organisoimisen kautta. Puuttuvat kuraattori- ja psykologipalvelut on aiheellista mahdollistaa myös toisen asteen opiskelijoille.

5. OPINTO-OHJAUS

Opinto-ohjaus perustuu perusopetuslakiin (POL 11§ ja 30 §), lukiolakiin (LL 7§) sekä opetussuunnitelmiin.

Erityisohjaustarpeet

Perusopetuksen yleisopetuksessa sekä myöskin lukiossa on kasvava määrä oppilaita tai opiskelijoita, joiden elämäntilanne, opiskelun suunnittelu tai opinnoista selviäminen vaativat lisääntyvää henkilökohtaista ohjausta. Oppilashuollon tarve on lisääntynyt.

Ohjaustarvetta lisäävät nykyisestä mm. ammattiopiston ja lukion yhdistelmäopinnot, opintojen tai kurssien keskeytykset, aiheettomat poissaolot kursseilta, suorittamattomat kurssit, jolloin opiskelija ei saa päättö- eikä ylioppilastodistusta. Myös motivaatio-ongelmat ja heikon koulumenestyksen aiheuttamat ongelmat, tehtävien tekemättä jättäminen sekä häiriökäyttäytyminen ovat lisääntyneet. Oppilaan tai opiskelijan henkilökohtaiset ongelmat liisäävät osaltaan erityisohjaustarvetta. Tällaisia ongelmia ovat mm. mielenterveysongelmat, sosiaaliset ongelmat, päihteet, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet ja kulttuuriset erot. Opiskelijan terveydelliset rajoitukset lisäävät ohjaustarvetta selvästi.

Oppilasennusteen (2005 – 2010) pohjalta ohjattavat oppilasmäärät vaihtelevat 7-9-luokilla 340 ja 410 oppilaan välillä. Haminan lukion opiskelijamäärä on lukuvuonna 2005 – 06 noin 340 opiskelijaa (lisäksi 50) ammatillukion opiskelijaa). Lukion opiskelijamäärä kasvaa mahdollisesti tulevina vuosina noin 400 opiskelijaan.

Vuonna 2002 Suomessa oli perusopetuksen vuosiluokilla 7. – 9. oli keskimäärin 245 oppilasta, lukioissa keskimäärin 288 opinto-ohjaajaa kohti (*Numminen, U., Opinto-ohjauksen tila 2002*).

Eduskunnan sivistysvaliokunta on mietinnössään (6/2002 vp) todennut, että tavoitteena tulee olla yksi pääasiallisesti opinto-ohjauksesta vastaava opettaja enintään 250 oppilasta tai opiskelijaa kohti. (Valtioneuvoston selonteko uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta).

Työministeriön Kouluyhteistyöryhmän muistiossa vuodelta 2001 on todettu, että oppilaanohjauksen mitoitus tulisi rakentaa siten, että yhtä opinto-ohjaajaa kohti olisi korkeintaan 200 oppilasta. (Työ- ja opetushallinnon yhteistyö nuorten työvoimapalvelujen ja oppilaanohjauksen alalla.)

Ohjattavat oppilas/opiskelijamäärät ovat selvästi suuremmat kuin valtakunnan keskiarvo ja eivät vastaa eduskunnan sivistysvaliokunnan esittämiä tavoitteita.

Lukuvuonna 2005 – 06 Haminan koulujen opinto-ohjaus on järjestetty siten, että Vehkalahten koulussa on yksi päätoiminen opinto-ohjaaja, osa ohjausvastuusta on annettu tuntiopettajalle. Pappilansalmen koulussa on yksi päätoiminen opinto-ohjaaja sekä Haminan lukiossa yksi päätoiminen opinto-ohjaaja.

Näillä järjestelyillä kaikki oppilaat/opiskelijat eivät voi saada riittävästi tarvitsemaansa ohjausta opintojensa ja ratkaisujensa tueksi.

Hamina kaupunkiin tulee saada lisää päteviä opinto-ohjaajia, siten että eduskunnan sivistysvaliokunnan tavoite toteutuu.

Vehkalahten kouluun ja Pappilansalmen kouluun tarvitaan kumpaankin 1½ opinto-ohjaajaa. Osa ohjausvastuusta voidaan antaa tuntiopettajalle. Tavoitteena on koko ohjaushenkilöstön pätevytyminen. Opinto-ohjaus voidaan liittää avoimiksi julistettaviin virkoihin.

Haminan lukioon tarvitaan 1½ opinto-ohjaaja. Osa ohjausvastuusta voidaan antaa tuntiopettajalle. Haminan lukiossa eläkkeelle jäämisen vuoksi vapautuva virka, johon on liitetty opinto-ohjaajan tehtävä, voidaan täyttää.

6. MAAHANMUUTTAJAOPETUKSEN YHTYMÄKOHDAT ERITYISOPETUKSEEN

Maahanmuuttajaoppilaat, joiden määrä on jatkuvasti kasvussa, opiskelevat integroituna yleisopetukseen. Kaupungissa ei ole valmistavaa luokkaa. Maahanmuuttajaoppilaita on viime vuosina ollut lähes kaikissa kunnan kouluissa. Joskus oppilaat sijoitetaan ikätoveri- taan alemmalle luokka-asteelle. Tässä tavoitteena on ollut saattaa oppilaan suomen kielen taidot ja valmiudet tasolle, joka mahdollistaisi myöhemmin täysipainoisen opiskelun ja selviämisen peruskoulun oppimäärästä. Tavoite ei ole toteutunut toivotulla tavalla.

Yleisopetuksen mukaisesti opiskelevat maahanmuuttajaoppilaat saavat yleensä tukiope- tusta suomen kielessä ja muiden aineiden opinnoissa luokan- tai aineenopettajan arvion perusteella. Opettajana tukiopetuksessa toimii luokanopettaja, aineenopettaja tai erityis- opettaja. Oppilas on oikeutettu saamaan myös tukiopetusta.

Lukuvuonna 2005–2006 venäjänkielisten oppilaiden tukena toimii venäläinen opettaja. Opettaja opettaa sekä venäjän että suomen kieltä. Opettaja toimii yhteistyössä oppilaan muiden opettajien kanssa, mikä helpottaa oppilaan asettumista uuteen ympäristöön ja ti- lanteeseen. Joissain kouluissa suomen kielen tukiopetuksesta vastaa luokanopettaja ve- näläisopettajan hoitaessa venäjän opetuksen.

Kouluilla on aikaisempina lukuvuosina pyritty järjestämään uusille maahanmuuttaja- oppilaille tehostettua suomen kielen opetusta alkuvaiheessa. Tukitoimet eivät ole olleet riittävät. Suunnitteilla oleva ns. valmistava luokka parantaisi ja nopeuttaisi maahanmuutta- januoren mahdollisuuksia sijoittua yleisopetukseen. Samalla se vapauttaisi erityisopetuk- sen, opinto-ohjauksen ja oppilashuollon resursseja muihin tarpeisiin ja vähentäisi syrjäy- tymisriskiä.

7. OPPILASHUOLTO

7.1 Haminan kaupungin perusopetuksen oppilashuolto

Oppilashuollon keskeinen tehtävä on oppimisen mahdollistaminen ja syrjäytymisen ehkäi- seminen.

Tänä päivänä pitkäjänteinen ja tuloksellinen oppilashuoltotyö edellyttää yhtä koulukuraattoria 500 oppilasta tai 2-3 koulua kohden. Koulupsykologin tarve on vähintään yksi psykologi 3 – 4 kouluyksikköä varten, joissa on yhteensä enintään 700 – 1000 oppilasta. Haminan peruskoulujen oppilasmäärä on 2200. Kouluja on syksystä 2005 alkaen 12 alakoulua, 1 yläkoulu ja 1 yhtenäiskoulu (luokat 1-9) sekä lukio, jossa on 340 oppilasta. Oppilasmäärän on arvioitu laskevan tasaisesti, mutta arvioinnissa ei ole otettu huomioon kaupunkiin jatkuvasti lisääntyvää muuttoliikettä.

Perusopetuslain 31 a §:ssä ja lukiolain 29 a §:ssä määritellään oppilashuollolle asetetut kriteerit. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä tarvittava oppilashuolto. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Esimerkiksi kouluruokailu on osa oppilashuollollista toimintaa.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa (66/1972) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (683/1983) tarkoitettu kasvatuksen tukeminen.

Tavoitteena on luoda terve ja turvallinen oppimis- ja kouluympäristö, suojata mielenterveyttä ja ehkäistä syrjäytymistä sekä edistää koulu yhteisön hyvinvointia sekä pyrkiä varmistamaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Lisäksi tavoitteena on oppimisen esteiden, oppimisvaikeuksien sekä koulunkäyntiin liittyvien muiden ongelmien ehkäiseminen, tunnistaminen, lieventäminen ja poistaminen mahdollisimman varhain. Asiallinen tiedonvälitys oppilaan ongelmista asiantuntijalta toiselle on joustavan toiminnan edellytys salassapitovelvollisuuksia unohtamatta.

Oppilashuollolla on tärkeä rooli erilaisten opetusjärjestelyjen suunnittelussa ja erityisopetussiiroja valmisteltaessa sekä näiden seurannassa. Opetuksen kokonaiskuvan hahmottaminen sekä kiinteä yhteistyö opettajien ja erityisopettajien kanssa luo edellytykset turvata jokaiselle oppilaalle mahdollisuuden tarvitsemaansa opetukseen.

Kynnys koteihin on matala ja yhteistyö vanhempien kanssa sujuvaa. Erilaisten tukitoimien järjestäminen rakentuu koulun ja kodin saumattomalle yhteistyölle. Koulunkäyntiavustajien tarpeen arviointi on oppilashuollon, opettajien sekä kouluterveydenhuollon yhteistyötä. Oppilashuolto toimii myös välittäjänä yhteistyöneuvotteluissa kodin ja koulun ristiriitatilanteissa. Oppilashuolto vastaa osaltaan koulujen kriisityöstä.

7.2. Oppilashuoltoryhmä

Oppilashuoltotyötä koordinoidaan ja toteutetaan koulussa moniammatillisena yhteistyönä oppilashuoltoryhmässä. Ryhmä kokoontuu säännöllisin väliajoin ja tarvittaessa. Koulun oppilashuoltoryhmän kokoonpano voi vaihdella tilanteen mukaan. Yleensä työryhmään kuuluvat rehtori, koulukuraattori, koulupsykologi, terveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-

ohjaaja sekä esiopetuksesta vastaava lastentarhanopettaja tai erityislastentarhanopettaja, luokanopettaja/erityisluokanopettaja tai luokanvalvoja. Tarvittaessa työryhmään voivat osallistua oppilaan huoltajat, muut oppilasta opettavat opettajat ja muut asiantuntijat, kuten kasvatus- ja perheneuvolan työntekijä, koululääkäri, lastensuojeluviranomainen tai sosiaalityöntekijä.

Kaikissa Haminan kouluissa tulee olla säännöllisesti kokoontuva oppilashuoltoryhmä. Tällä hetkellä lukiossa ei ole koulupsykologi ja –kuraattoripalveluita käytettävissä. Nykyisten resurssien puitteissa niitä ei pystytä järjestämään.

7.3. Koulupsykologi ja –kuraattoritoiminta

Koulupsykologin työssä painottuvat oppimisvaikeuksien tutkimukset ja arviointi sekä niihin liittyvä tarvittavien tukitoimien suunnittelu yhdessä opettajien, erityisopettajien, oppilaan ja hänen vanhempiansa kanssa (tähän liittyvä jono on vuoden mittainen; osa kanavoituu kasvatus- ja perheneuvolaan tutkimuksiin, koska koulupsykologiresurssit eivät ole riittävät) sekä erityisopetussiirtoihin liittyvät tutkimukset ja lausunnot sekä seuranta/ HOJKSien seuranta. Oikea-aikainen tilanteen selvittely ja tukitoimien toteuttaminen vähentäisi oppimisvaikeuksien kumuloitumista. Koulupsykologilla ei ole riittäviä mahdollisuuksia osallistua erilaisten oppijoiden opetuskäytäntöjen suunnitteluun tai seurata oppimisvaikeuksissa olevien oppilaiden suoriutumista, mikä vähentäisi luokkamutoisen erityisopetuksen tarvetta. Koulupsykologin ja -kuraattorin asiantuntemusta käytetään myös konsultaatio- ja kehittämistoimintaan.

Koulukuraattorin työssä painottuu oppilaiden ja heidän perheidensä, oppilasryhmien ja koko kouluyhteisön sosiaalisiin ongelmatilanteisiin liittyvä puuttuminen, selvittely ja ennaltaehkäisy yhteistyössä perheiden ja opettajien kanssa (käyttäytymisongelmat, kouluongelmat, syrjäytymisriski, kiusaaminen, päihdeongelmat ja sosiaalisen tuen tarve, lastensuojelun tarve jne.) sekä sosiaalisin perustein tehtävien erityis-opetussiirtojen asiantuntijalausunnot/ HOJKSien seuranta. Ennaltaehkäisevän työn osuus kuraattorin työssä on vähäistä. Työstä on tullut kriisityötä. Varhaiseen puuttumiseen ja yhteisölliseen vaikuttamiseen ei ole riittäviä mahdollisuuksia. Uhkana on nuorten syrjäytymisen lisääntyminen ja kasvava joukko erityisopetuksen tarpeessa olevia oppilaita.

Oppilashuollon yhtenä keskeisenä tavoitteena on peruskoulun suorittaminen kaikilla oppilailta. Oppilashuollon kehittäminen vähentää myös lastensuojelun tarvetta ja lasten ja nuorten kalliita sijoituksia sekä lasten- ja nuorisopsykiatrisen hoidon tarvetta.

Toiminnan kehittäminen edellyttää yhden psykologin viran ja yhden kuraattorin viran perustamista perusopetukseen. Toisen asteen koulutuksen kuraattori- ja psykologipalvelut Haminassa olisi tarkoituksenmukaista järjestää yhteistyössä lukion ja ammatillisen koulutuksen kanssa.

8. TOIMENPIDE-EHDOTUKSET, RESURSSIT JA NIIDEN KOHDENTAMINEN 2006 - 2016

Oppilaan oppiminen, kasvu ja kehitys tapahtuvat oppilaan, opettajan, koulu yhteisön, perheen ja muun sosiaalisen yhteisön laajemmassa vuorovaikutuksessa. Oppimis- ja kouluvaikeuksien ehkäisemisessä, lieventämisessä ja kuntouttamisessa on huomioitava tämä laajempi kehys, ei vain oppilaan ominaisuudet tai pulmat.

Koulua kehitettäessä on tärkeää huomioida itse järjestelmään liittyvät asiat, jotka voivat vaikeuttaa tai edistää oppilaan edun mukaisen oppimisympäristön luomista. Oppilaita koskevat päätökset vaikuttavat heidän elämäänsä vuosiksi eteenpäin, mutta koululaitos ”elää” vuoden kerrallaan. Systemeihin liittyviä piirteitä, jotka voivat olla erityisen haasteellisia oppimis- ja muista vaikeuksista kärsiville lapsille, ovat mm.:

- opettajien suuri vaihtuvuus
- vaikeus saada päteviä opettajia/erityisopettajia
- tuntikehys ja jakotuntien jakaminen (josta saattaa seurata esim. että samalla luokalla tai ryhmällä on useita eri opettajia, jopa samassa oppiaineessa)
- suuret luokkakoot
- pienien koulujen isot yhdysluokat
- vaihtuvat luokkien yhdistämiset ja jakamiset
- luokan sisällä tarvittavan opetuksen eriyttämisen haasteet
- koulunkäyntiavustajien täyden tuen hyödyntämättä jääminen
- aineopettajajärjestelmä ja jaksottaminen (murrosiän tuomien haasteiden ohella 7.-9.luokkien sekä lukion aineopettajajärjestelmä hankaloittaa sosiaalisista ja toiminnanohjauksellisista vaikeuksista sekä neuropsykiatrisista ongelmista kärsivien oppilaiden oppimista ja luo tarvetta erityisopetuksen pienryhmäopetukseen pääosin yhden opettajan vetämänä; erityisesti 8. luokan vaatimukset oppiaineiden mennessä syvemmälle ovat usein suuri haaste niille oppimisvaikeuksisille nuorille, joiden abstraktio- ja kognitiivinen kehitys ei etene iänmukaisesti, joten tarvetta oppiaineiden yksilöllistämiseen ja erityisopetussiirtoihin voi tulla myös yläkouluvaiheessa, vaikka riittävät tukitoimet ja erityisopetussiirrot pyritäänkin järjestämään mahdollisimman varhain).

Toimenpide-ehdotuksia:

- riittävän tuntikehyksen turvaaminen
- oppilashuollon, erityisopetuksen ja koulunkäyntiavustajien palvelujen järjestäminen resurssikeskusidean pohjalta
- resurssikeskuksen voimavarojen turvaaminen niin, että työn painopistettä voidaan siirtää voimakkaammin yhteisölliseen ja ennaltaehkäisevään suuntaan (yhdessä tekeminen)
- joustavat opetusjärjestelyt
- samanaikaisopetus luokissa; opettaja liikkuu, ei oppilas
- laaja-alaisten erityisopettajien käyttö luokassa oppituntien aikana
- luokanvalvojan roolin vahvistaminen
- opettajille riittävät mahdollisuudet työnohjaukseen, tukeen ja konsultaatioihin
- koulunkäyntiavustajien riittävä koulutus ja avustajien osallistumisen parempi hyödyntäminen
- oppilashuollolle, opettajille ja avustajille yhteistä koulutusta erilaisen oppijan kohtaamisessa yhteisen viitekehyksen ja kielen kehittymiseksi
- koulupsykologin tutkimusten tietojen parempi hyödyntäminen oppimisessä ja opetuksessa
- maahanmuuttajaopetuksen kehittäminen

- syrjäytyvien oppilaiden opiskelun järjestäminen ja yhteistyön suunnittelu luontevien yhteistyötahojen kanssa (esim. Ankkuripaja).
- kodin ja koulun yhteistyön vahvistaminen

Toimenpide-ehdotukset sisältävät kehittämisideoita, joita voidaan viedä eteenpäin nykyisiä toimintatapoja kehittämällä sekä sellaisia suunnitelmia, jotka edellyttävät myös taloudellista lisäresurssia. Seuraavassa taulukossa on koottuna pääkehittämiskohteet:

KEHITYSKOHDE	TAVOITE	KEINOT/MENETELMÄT	AJANKOHTA
Maahanmuuttajien valmentava opetus	Keskittää maahanmuuttajien opetus samaan yksikköön	Maahanmuuttajaopettajan viran perustaminen (yhteisyyssä eri kuntien kanssa)	2007
	Kehittää yhteistyötä maahanmuuttajaopetuksen ja yleisopetuksen kanssa		
	Nivelvaiheen tiedonkulun edistäminen		
	Pätevät opettajat		
Erityisopetusjärjestelyt	Laaja-alaisen erityisopetuksen lisääminen, luki- ja puhevaikeuksien sekä matematiikan oppimisvaikeuksien varhainen puuttuminen	Virkajärjestelyt ja omaehtoisen koulutuksen tukeminen, virat auki	2006 -
	Kasvavaan pienryhmätarpeeseen vastaaminen ja jaksottaisen erityisopetuksen tarjoaminen (klinikkaopetus)	Virkajärjestelyt ja omaehtoisen koulutuksen tukeminen	2006 -
	Yleisopetukseen integroitujen erityisoppilaiden tukeminen	Joustavat opetusjärjestelyt, opetuksen uudelleen järjestelyt, riittävän tuntikehyksen turvaaminen (klinikkaopettajan viran perustaminen)	2006 - 2007
		Opettajien koulutus ja konsultaation kehittäminen, riittävän tunti-	2006 -

<p>Opinto-ohjaus/ Oppilaan ohjaus</p>	<p>Kymppiluokka</p> <p>Opinto-ohjauksen turvaaminen kaikille yläkoulun ja lukion oppilaille/opinto-ohjaaja enintään 250 oppilasta tai opiskelijaa kohden, syrjäytymisen ehkäiseminen</p> <p>Vehkalahten koulu 1,5 opinto-ohjaajaa Pappilansalmen koulu 1,5 opinto-ohjaajaa Haminan lukio 1,5 opinto-ohjaajaa</p>	<p>kehyksen turvaaminen, joustavat opetusjärjestelyt</p> <p>Yhteistyö lähikuntien ja toisen asteen koulutuksen kanssa</p> <p>Virkajärjestelyt ja kahden opetettavan aineen (opo +muu) virkojen perustaminen ja täyttämisen (lukio)</p> <p>Peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen yhteistyön kehittäminen</p>	<p>2008</p> <p>2007 - 2009</p>
<p>Oppilashuolto</p>	<p>Jokaisen oppilaan oppimisen mahdollistaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen, varhainen puuttuminen oppimisvaikeuksiin, sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien ennaltaehkäisy</p> <p>Koulupsykologin ja kuraattorin palvelut myös lukioon</p>	<p>Koulupsykologin viran perustaminen</p> <p>Koulukuraattorin viran perustaminen</p> <p>Koulukuraattorin ja psykologin viran perustaminen lukioon yhdessä muun toisen asteen oppilaitoksen kanssa</p>	<p>2008</p> <p>2010</p> <p>2007</p>
<p>Muut toimenpiteet</p>	<p>Yleisopetuksen ryhmäkokojen pienentäminen vastaamaan uusien opetussuunnitelmien ja integraation vaatimuksia</p> <p>Tukiopetus</p>	<p>Tuntikehyksen lisääminen</p>	<p>2007</p>

	Pätevien koulunkäyntiavustajien riittävä määrä	Tuntikehyksen lisääminen	2006
	Nivelkohtien tiedonkulun parantaminen	Oppisopimuskoulutuksen ja harjoittelijatoiminnan kehittäminen, työllisyys määrärahojen turvaaminen	
		Yhteistyö erityislastentarhanopettajien, koulujen, erityisopettajien ja oppilashuollon kanssa, peruskoulutuksen, toisen asteen ja työvoimahallinnon yhteistyön lisääminen	

LIITTEET

OPPILASMÄÄRÄ PERUSOPETUKSEN KOULUISSA

	20.9.2004	20.9.2005
Aseman koulu	186	184
Husulan koulu	194	188
Kannusjärven koulu	59	55

Keskuskoulu	225	239
Kirkkojärven koulu	54	48
Leislahden koulu	84	-
Metsäkylän koulu	34	33
Neuvottoman koulu	132	117
Pappilansalmen koulu	303	343
Poitsilan koulu	101	99
Pyhällön koulu	60	49
Reitkallin koulu	18	-
Summan koulu	130	100
Uuden-Summan koulu	149	137
Vehkalahden koulu 1-6	-	119
Vehkalahden koulu 7-9	417	416
Vilniemen koulu	40	47
Oppilasmäärä yhteensä	2186	2174

Erityisoppilaat esi- ja perusopetuksessa lukuvuosina 2004 - 2005 ja 2005 - 2006						
Luokkamuotoinen erityisopetus	Esiopetus		Perusopetus		Opetusryhmät	
	2004 - 05	2005 - 06	2004 - 05	2005 - 06	2004 - 05	2005 - 06
EMU (mukautettu)	0	0	50	52	6	6
EDY (dysfasia)	7	6	9	9	2	2
EHA1	4	4	16	17	3	3
EHA2			2	1		
ESY (1.-6. lk)			15	13	2	2
ESY (7.-9. lk)			5	8	1	1
Yhteensä	11	10	97	100	14	14
Integroidut oppi- laajat						
Kokonaan			14	15		
osittain			25	24		
Yhteensä			39	39		
Erityisoppilaat yhteensä	11	10	136	139	14	14
Erityisoppilaista 11-vuotinen oppivelvollisuus (sisältyvät erityisoppilasmäärään)						
	4	10	41	36		
<p>Haminalaisia erityisoppilaita opiskeli lukuvuonna 2004 - 2005 toisella paikkakunnalla 8 (Anjalankoskella, Mikkelissä, Kotkassa ja Helsingissä). Lukuvuoden 2005 - 2006 syksyllä vastaava luku on 11.</p> <p>Muiden kuntien erityisoppilaita opiskeli lukuvuonna 2004 - 2005 Virolahdelta 1 oppilas Summan koulussa ja ja 2 oppilasta Pappilansalmen koulussa Lukuvuoden 2005 - 2006 alussa muiden kuntien erityisoppilaita opiskelee Virolahdelta 1 oppilas Summan koulussa ja 1 oppilas Pappilansalmen koulussa sekä Miehikkälästä 1 oppilas Aseman koulussa.</p>						

ERITYISOPETTAJIA HAMINAN KOULUISSA

lukuvuosi	vakinaisia	määräaikaisia
2004 - 2005	10	8
2005 - 2006	9	6

KOULUNKÄYNTIAVUSTAJIA HAMINAN KOULUISSA

lukuvuosi	vakinaisia	määräaikaisia
2004 - 2005	19	30
2005 - 2006	20	16

OPPILAANOHJAUKSEN TILASTOT

Vehkalahten kouluun tulevat oppilaat

Koulu-	2005- 2006	2007	2008	2009	2010	
Husula-	33+3· 33+3	25+3	29+2	33+3	29+1	
Leislahti	13	17	17	11	7	18
Neuvoton	24	24	24	22	21	15
Reitkalli	3	1	5	4	4	1
Summa (D)	25	21	23	16	14+(6)	17+(3)
Uusi-Summa	31	22	21	29	20	24
Metsäkylä	5	3	3	11	2	7
	134+3	121+3	118+3	122+2	101+3	111+1

Pappilansalmen kouluun tulevat oppilaat

Koulu	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Aseman koulu	30	19	33	19	22	20
Kannusjärvi	14	11	8	9	5	11
Keskuskoulu	33	44	43	39	32	33
Kirkkojärvi	12	7	11	9	6	8
Poitsila	10	15	22	18	20	18
Pyhäntö	14	7	8	13	6	10
Vilniemi	7	4	8	12	3	11
	120	107	133	119	94	111

Ohjattavat oppilasmäärät oppilasennusteen pohjalta 2005 - 2010

Luvuista puuttuu Summan koulun D-luokkalaiset sekä Aseman koulun H/M-luokkalaiset.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<u>Vehkalahten koulu</u>						

ohjattavat	411	392	382	369	349	340
jako opinto-ohjaajille	250+162	250+142	250+132	250+119	250+99	250+90
tarvittavat opinto-ohjaajat	1 + 0.65	1 + 0.57	1+ 0.52	1+ 0.46	1+ 0.40	1+ 0.36

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<u>Pappilansalmen koulu</u>						
ohjattavat	347	354	360	359	346	324
jako opinto-ohjaajille	250+ 97	250+104	250+110	250+109	250+96	250+74
Tarvittavat opinto-ohjaajat	1 + 0.39	1 + 0.42	1 + 0.44	1 + 0.44	1 + 0.38	1 + 0.30

Haminan lukio

ohjattavat	360 (2005)	400 (max)
ohjattavat oppilaanohjaajille	250+100	250 +150
tarvittavat oppilaanohjaajat	1+0.40	1+0.60

Julkaisu:

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R.:

Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheissa. Arviointi 8/2002. Helsinki: Opetushallitus.

Opinto-ohjauksen toimivuudessa vakavia puutteita

Arviointitulokset osoittavat, että kaikki oppilaat ja opiskelijat eivät saa riittävästi ohjaustukea opinnoissaan ja kehityksessään.

Opetushallitus on arvioinut opinto-ohjauksen tilaa perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa. Arvioinnin pääkohteet olivat ohjauksen saatavuus ja sen rooli koulutuksen siirtymävaiheissa eli siirryttäessä perusopetuksen kuudennelta vuosiluokalta seitsemännelle, perusopetuksesta lukioon ja ammatilliseen koulutukseen sekä toisen asteen koulutuksesta työhön tai jatko-opintoihin.

Suuria vaihteluja ohjauksen saatavuudessa

Perusopetuksen vuosiluokilla 7.–9. oli keskimäärin **245** oppilasta, lukioissa keskimäärin **288** ja ammatillisissa oppilaitoksissa keskimäärin **510** opiskelijaa opinto-ohjaajaa kohti.

Yhdellä ohjaajalla saattoi olla ohjattavia alle kymmenestä yli tuhanteen.

Kun opinto-ohjaajalla on yli 300 ohjattavaa, eivät opiskelijat voi saada riittävästi henkilökohtaista ohjausta. Tällaisia oppilaitoksia oli peruskouluista noin viidesosa, lukioista vajaa kolmannes ja ammatillisista oppilaitoksista runsas kolmannes.

Perusopetuksen oppilaiden mielestä opinto-ohjauksen saatavuus oli korkeintaan kohtalainen. Viidesosa oppilaista ei ollut saanut tai käyttänyt henkilökohtaista ohjausta kertaakaan vuosiluokkien 7.–9. aikana. Tässä ryhmässä pojat ja ammatilliseen koulutukseen suuntautuneet olivat yliedustettuina, ja ryhmän koulumenestys oli jonkin verran muita heikompi.

Lukion opiskelijoista henkilökohtaista ohjausta ilmoitti saaneensa 36 % opiskelijoista, mutta 39 % oli sitä mieltä, etteivät he olleet saaneet ohjausta lainkaan riittävästi. Opinto-ohjauksen saatavuudessa oli alueellisia eroja siten, että kaupunkien lukioissa ja maaseutulukioissa opinto-ohjausta sai opiskelijoiden mielestä paremmin kuin taajamien lukioissa.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat arvioivat opinto-ohjauksen saatavuuden välille jokseenkin heikko – kohtalainen. Mielestään riittävästi henkilökohtaista ohjausta ilmoitti saaneensa 38 %, liian vähän 43 % opiskelijoista.

Vaikka opinto-ohjauksen saatavuutta pidettiin yleensä riittämättömänä, katsoi kaksi kolmasosaa peruskoulun oppilaista, kolme neljäsosaa lukion opiskelijoista ja runsas kymmenesosa ammattiin opiskelijoista saavansa ajan henkilökohtaiseen ohjaukseen heti tai muutamana päivänä kuluessa. Tämä kuvaa opinto-ohjaajien herkkyyttä reagoida opiskelijan tarpeisiin. Odotusajat saattoivat kylläkin venyä, enimmäkseen kuukauteen.

www.eduskunta.fi/eduskunnan_tyo_valiokunnat/sivistysvaliokunta/mietinnot_2002/6/2002

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 6/2002 vp

Valtioneuvoston selonteko uusien koululakien vaikutuksista ja laeissa asetettujen tavoitteiden toteutumisesta

Oppilaan ohjaus ja opinto-ohjaus

Uudistettu lainsäädäntö rakentuu yhä enemmän oppilaan ja hänen vanhempiansa vapaudelle säädellä opiskelun sisältöä ja etenemistä. Koulutuksen ja opetuksen järjestämisvoimissa on olennaisesti enemmän joustoa kuin aikaisemmin, mikä on perusteltua mm. tulevaisuuden yhteiskunnan osaamistarpeiden, työelämän kehityksen ja elinikäisen oppimisen valmiuksien kannalta. Koulun tulee myös olla nuorelle entistä enemmän elämän hallintaan harjaantumisen ja tulevaisuuden suunnittelun paikka. Opiskeluun ja sen suunnitteluun liittyvät kysymykset yksilöllistyvät ja oppilaan ratkaisujen vaikutus hänen koko tulevaisuutensa kasvaa.

Jotta tällainen oppimisympäristö toimisi pedagogisesti oikein ja hyvin, se edellyttää laadukasta ja määrältään riittävää ohjausta. Oppilaan ohjausta ja opiskelun ohjausta ei ole asianmukaisesti järjestetty läheskään kaikissa kouluissa. Esimerkiksi ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista lähes puolet ilmoittaa tutkimusten mukaan saavansa liian vähän tai ei ollenkaan opinto-ohjausta. Joustavuudella saavutettavat edut jäävät oppilaan kannalta hyödyntämättä asiantuntevan ja riittävän ohjauksen puuttuessa. Tällaisia ovat mm. luokkamuuden, valinnaisuuden, oppilaitosten yhteistyön ja hajautetun ylioppilastutkinnon hyödyntäminen opiskelijan kannalta tarkoituksenmukaisesti. Ohjauksen vahvistaminen ja voimavarojen suuntaaminen siihen on välttämätöntä.

Opinto-ohjauksen erilainen saatavuus eri kouluissa ja eri puolilla maata vaarantaa koulutuksellisen tasa-arvon. Paineet ohjausta kohtaan ovat myös jatkuvasti lisääntyneet, erityisesti sen vuoksi, että

- opiskelijat vaativat ohjaukselta enemmän
- opiskeluajan ongelmat ovat lisääntyneet (mielenterveys, huumeet)
- valintajärjestelmiä tehdään monimutkaisemmiksi, mm. ammattikorkeakoulujen valintaprosessin monimutkaistuminen
- ylioppilaskirjoitusten hajautus ja valinnaisuuden lisääntyminen.

Valiokunta pitää välttämättömänä pyrkiä siihen, että jokaista 250 opiskelijaa kohden tulee lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa olla yksi pääasiallisesti opinto-ohjauksesta vastaava opettaja.

Valiokunta pitää välttämättömänä turvata lain säännöksillä opintojen ohjauksen riittävyys. Välttämätöntä on myös tehostaa muita toimenpiteitä oppilaanohjauksen ja opintojen ohjauksen lisäämiseksi. Tavoitteena tulee olla yksi pääasiallisesti opinto-ohjauksesta vastaava opettaja enintään 250 oppilasta tai opiskelijaa kohti.